ТАХАНКОТАЛОН ДИ

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лаккехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 54 (4379). ШИНАРДИ, 9 май, 1967 шу. Мах 2 коп.

Полковник В. РЯБОВ.

ЦІАККХА А ЙОВРГЬЯЦ СИЙЛЕ

1945-ча шера май беттарча дийнахьа вай Дахьене гІолла бІарга цІацкъам тохеча юкъаГІа чакхъийккер дог гІоздоккхаш дола «Котлоп» яха дош. Шей долча хана санна йоагІча лампаша сийрдаьккхар московски сигале. Йоккхийча толаша салют телар котало яьккхарий сийна.

«ЦІаккха а дицлургдоацаш да фашистски захватчашца дуьхьа ловтабьыла Сийлахь - Боккхача Дийнахьа тІем тІа советски хІалхьа кІаргІдийна денилера гІулакх. Хаьеи дуьхьа цІий Іододаьш хилар из тІом. Боьрзш боацаш доккха де цІчах дьяьна зулам. Цхьабаккъа, Октябрьски революце хьакхеллача советски общественний паччаьхьалхьеи строяе эшайор кьиЗагІа йолл халомаш. Империалистически реакце эгІара хьаьрагІа доча нисаш, прогрессан цивилизацен бирсагІа вола мостагІа — гитлеровски фашизм — вохаяйро хьалхьаьхар социалистически паччаьхьалхьеи бохьалургбоаца низ».— аьннад «Сийлахь-Боккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизарг кийчо яраХ КПСС ЦК бІаьчІа соцам. тІа.

БІеь шерашка йоьрГьац цу денаьрча гІулакх сийле. ЦІаккха а йиллуоьгІаш дуккхаеи наьх хьехьеьха турпалаш, инфсон гІулакх котдаьккхар дуьхьа шоей ца а дегІ а кхо ца деш Іалаьмат доккхача донале хиннача тІемечой - фронтовийний, сийлахьча партизаний, тІаьрча хьаьхьагІахой болата чІоагІаш.

Йіалла дувцийга йовцаш хала бар советски хІалхьа а цун тІемзкоша а котолонга биІьа ниьгь. Йоаздача тІаьмаш цІ эшаш дий шера — 1418 дийнахьеи буси — Ледоватн океанагера яьннаІ Іаьржача фордага кхоачаш яьчча Іалаьмат йоккхача временнеш цІера але паттар, историйна ца гайтинна «Іалгіа» гІаьрийнна ломкхийна тІемеш буьлаш бар из. Вай Іалнуьо Іалаьмат чІоагІа иза тІаьбохийтІаг дІедийкар из болчаеи бирсечен мостагІчунца доттаГІаеи хьаьсамо, вай мехка доккха зулам а дьалар цу тІемах.

1941-ча шера 22-ча июне тийшача балхах СССР-ах ше лаьтаеи фашистски Германе дагахьаьІа кеттеттаеи ишта дер: дуьнен тІа хьалхара социалистически паччаьхьалхе хІалах яь дІейоккхийла, советски хаЛиг Іоалле оттадеча, парГІетонаеи ший поІаеи кугсах из доккхийла. Советски Союза хІалхьаеи е хьалдаеа дезаеи е дейне дІедоаеа дезаеи, Октябрьски революце хьакхелла керда обществе вечиний паччаьхьалхьеи строй юсилга е дІаелла хьаста дезаеи эттадар гІулакх.

СССР дуьхьалерча гІаьрлеа, наг боабаь дІабахьара тІемеш «Барбаросса» яьхьа цІи тиллаеи йолча планах 1941-ча шера аьхьанарча кампанех чечбаккха лерхІаеи бар из тІом.

Беттара чІоагІаийнбеннабар гитлероваеи шу тІемА. ТІемА промышленность дийнЬара а вермахт хьаяра а царна чІоагІа новкъостаеи дешаеи бар малхбузеьларча мехкашца а империалистаеи, къьстеи а фашистски агрессе дит МалхбоалеергІахь. СССР дуьхьала дерзаеи тІемтаеи хиннеча США империалистаеи. Европера дуьхьа е мехкееи ца дІедийкар чуо тІехьаьІа Іаьлаьмат йоккхо тІемаеи экономически потенциал эр гитлеровски Германе карахь.

1941-ча шера июнь бутт хьехулачА хана рейхе фашистски эскерца 8,5 миллион селтеен эпсеран вар. ДуьхьалА СССР-ах поТав аьнна хьоьхьаеи Германеи цун стеллитийнА 190 дивизий яр (5,5 миллион саг). Цу бІигнага яр 50 эзар йоккха топ мокмети, 3700 гарГта танк, поздема хІаме ца эшаш 5 эзар самолет. Цу хана Гитлера хиннеча танковни моторизованнИм 35 дивизех 33 дивизи Советски Союзана дуьхьала дІаьдаьлла.

Аьхха вайнов мара, цхьанна а хІхьна паччаьхьалхенна, цхьанна а хІхьна эскара юхьнЬозаьлаГургбаЬаеи селлеа боккха из. Вай мехка чІоагІа аьттув бозаеаеи нийсьелар тІом хьаьйна хьалхара юкьит. Дегадоацаеи цІаьхха тІом хьоебаь хиларча а, тІа а хьийка, гергзашца нийг а ъь дІвотаеи тавь дивизееи дуккха тІех хиларца е (1941 шу доалучча хана Советски Эскарцара берриГта яьх 4,2 миллион саг мара бецер, ваШта аьлча, германски эскарца хиннерал цІоза нІзгІагІа) аьттуа а баьнна, керттерча постамашка советски бІуна оборона фронтах чакхъийккхар моастагІа, турпалех дуьхьале вашшеьа а СССР довзеп тІеХ а ваьнна таьнна вай мехка чу а вера из. 1941-ча шера гуьрахь гитлеровцашца гергга тІаБьлхар Москвана, блокада оттаВир Ленинграда, дІаийнЬар Украина онДла пІонаеш. Іаьлаьмат боккхх хкерам тІаэттар вай Дахьенна.

Шоаеш пьархІар кхоачашдера гитлеровцаеи гергга е ба, хІьта цу фашистски орднигех СССР поарІаеи боаеш боацаеи

Тахан — котолан Ди

ХАЛКЪ-ТІЕМАХО. ХАЛКЪ-ТУРПАЛ

Полковник В. РЯБОВ.

ЦІАККХА А ЙОВРГЬЯЦ СИЙЛЕ

[Жистодоалер. Долаелур 1-ча сагІо тіа].

Цхьаьнакъа, меастагІа хІьаьта а низ болаш кар Европе шолгІа ю. Оттаьнарг хьаьллера сухаьлбеш баьдар вай малх бузькъера цхьаьгІонгІ, из хьа ца еллараз пайда а ийца, 1942-ча шера аьхки мехка кІулбаька кердо нагтуплен йер фашистчоьнгІ. Стаьнграда тІе ихьчар ца. Волга тІера Сийлахь-боккха тІом — діабаьхча тІема эгарга сийдаг1а, кьаьстарна йоІа оагІув. Стаьнград лорешо хьаттарий дечиг. Дерригга дуне цецдоаг. Ухаьвз юкъаметта: воагІаргаваьшш йийзар меастагІа. Го а баьх чулечаьр меастагІий 20 совгІа диканзи, 300 зкъаьтарг дуккеГа селгІийн эскарашн. 1943-ча шера 2-ча февраьле йохаьв йилар го баьх чулацца кинна группировка, хІьаьта цумех юхьбисеарш, фельдмаршал Паулюс кергта а ешаш, плен боаелбир. Сийлахь - боккха Дайн-мехка тІема а боррігача дунен шоплагІа тІема а полам оаьлагера хьаьбеллера юхьыг ер Сталинграда юхьеа вай Бір котлаьрг. Цу котлаьрг новиьхостл дар 1942/1943 шерашкарча Іей фронта кІыча участкашка а Цечоа Эскаро иза болаш наступленн яра. Цхьаьщайолча моттигашка 600 — 700 километр а кексаьнна малхбузвенгаьча тІехьашка кІессер меастагІа. Доледелер вай Даьхен территере тІера фашистски захватчикаш арахьоьсинера.

Керда башка-дика котаолаш йилар советски эскарашка 1943-ча шера. Курска районе вай бІу гобах ч а бервабаьл, стратегически мотт ийзаьнна шийца кІоначера хьаьчьаьх гитлеровски командованин кІоначера пІйтар цхьаьнна кІама ца хуьвеш дехар. Курски тІем тІа ина болх фашистски группировка йоха а ю, 1943-ча шера аьхкин гурахьан шерашкарчу фронте наступленн йир Советски Эскаро. Цу наступленех мехка центральни малхбузвенн даьхьех йоІкий йийнаш меастагІ-мех. Даьвраз лезьье а Брянск, Прибалтикан, Белоруссин, Украиннин, Запорожьен, Керчьеран полуостровкен Крымен вай. бІуво СССР территори боьшонца іоІІейнйир фашистски захватчикаш. ТІехьашка буллача меастагІчун бІуна тІехьера ца а боьрлеш Польше, Румыне, Болгарие, Чехословаке, Югославе, фашизма дукъа кІел лаьттеча кІыча мехкашка хьаьчер советски бІуьйІ. Наьха мехкашка дІалуьрш нах санна ца хуьлеш, хьаьлла паргІен дехка мех сийна бехер советски бІуьйІ-тІемеш а деш Малхбоьлан Кьулба-Малхбоьлан Европе. Советски Эскарга дозкъошца пагІув а болош, хьаьлла меастагІеча дуьзьеле лагаш бар Польша, Чехословаке, Югославе тІемазкІ, хІьаьта тІема тІехьаьрча вешаш — Болгарен, Румынин тІемазкІ е.

Гергга кІоначеш латтар фашизмах дизза котдоІе денош. Советски Герзашцарча Низаьй тІемуш ца а хинна дІаэттар 1945-ча шера апреле — мел хинна Берлинскин операци. Іалымаьте доллаш дуьзьеле еш бола гитлеровцеш боьх а баьш, вай эскарашка чу а кьийлеш хьаьлацар Берлин, котаолн байракъ агІор рейхстага тІа. Цхьаьнка тІеІІера дуьсь а ца доаеш, кепгуьшкъ тІа ца йийцаьч валанзер меастагІа.

Европера тІом чакхбаьнна кхо бутт бьаннечул іехьеІІа Советски Герзашцарча. Низаьш шолгІ герз милитаристски Японена дуьзьеле дерзаьр. ТІоз сагатех тІера сиз тоІІ, вай эскарашка 1945-ча шера августе дохаьдир цун Квантунски эскаро, японски захватчикаш мукьаьдолерІ- нозьчостал дер Китай, Корей, Вьетнамен. Аьла кІыча новкий хьаькьаьлла. Иштта чакхбаьлер дукан шоллагІа тІом.

Цу тІема керттера, хоалем бола йоле фронт советско - германски фронт яр. Германе бергІачча лаьттаьна гІолла лелечА бІуьнех кхо деиг дечА церех,цун дешна хинна ца іеш бІу е, цун тІема авиацех доькхеІІа доле дешь а цу фронте дер. Гитлеровски Германн йохаьрга хоадеш бола доле дешь пашцер вай хьаьнн цун Герзашцера Низаьш дер. Советски эскарашка деттача герзех хІалак кІир мостагІчун 600 совгІа диканзи. ТІом болабелча хана дечА бола болбаьна 13,6 миллион нахах 10 миллион-м мухкема а советски фронте боабаь бе.

Вай ца деаеш боьчА нах дукха къьхьаьг гитлеровски Германн эшарга бахьанний хьаькьаьрга, фашистски эскарашца эшо а дзь, вай котаоло Іаьлашь СССР-ца. Цу Герзашцерча Низаьй а иза дуьбулаьча хьаьстий хьаькьаьрга баьхьдр керцьаька дзикка гІетташ. ДукхагІа дьаьхье буржуазни литературе «дегедоаеш» хинна ма хІама, иза ма ерзаьна уттар ахьобаьл де ца а туглаш, Гитлера даь доккха гІелет, эрсий климет сов шийла хІинг, чІитта кхидерш перзІ цунах.

Фашистски захватчикаш эшо а бьа совгІа ненаьнна ямкий сийлаьнна гІолло йогІа йиэза закономерни яр. Октябрьски революце хьаькеллаьча обществеккхин паччаьлаьхьнн строй хьаьдуьзьолош, машарг хьаьлийна, шоьрашца партии хьаьлкъен чаьтдьаьча Іаьлымата доккхийна социалистически хьаьдешаш тІера хьайоаьІІ-йІ эр ца котело.

«ТІера хьаьмен дерриг экономически а организационни а хьаьзаьн мехкашка іІоагІа да тохкий ба тІом, — яхаш хьийзаьд В. И. Ленин, — резервашш дукхагІа яр, иза дукбувна мотт ийзаьнна яр, хьаьлка юхьа дукхагІа чІогІаьо яр ва тІем тІа котаолаьрг».

Боллхойн аьхрийн чІоагІаьча цьаьгІон, СССР-ца дезача хьаьлийн вошеллий доттеГІен, цар морельно-политически бартгІьаьгІен парда тІа хьаьлийн советски строес пайда ийрига а тІема халонаш, дІехьаьгар ший эшвбулургбоаеш низ. СССР хьаьмаште юкъера барт эгІера а мА бий, советски тІом чІоагІа а ниийІ, ьаьна, меастагІо ях рассчеташ кІаьла а кІийла йоаьшш хиннер.

Мехка индустриализаци юрта боаьхма коллективизаци а яь, цунга іІолла дегІаьна а чІоагІъьена а ІІа-ІаьлыматЕ боьхча вехара низ болаш ше хилар. Гитлеровски Германерчу дукхагІа эффективности йолаш ший экономически торгаш ийзаьнна. Оттаьнна эшарга пайда эша іІаьштехьдаьлар советски хьаьлка. Металлаш ихоэзаьн кІезнигаьлен кІор дуаэза кІезнигаьлен боллешкъа а тІема шерашца поаьгІма хІама ца ешшеш шотта ду-кхаьгІа тІема техника хьийзр СССР-ца (5миллеташ 108 эзар, тенкашш шоаш поле артиллерийски установкаьш — 95 эзар, йоький тепашш минометашш — 536 эзар).

Советски хьаьлка, вай болкхой, инженерий, техникий, іхІмаьой, конструктоРий кулгаш хьедьа дер ца котелон герз. Іаьлымата боккхийна поаьгІма хилар цу гІулакха тІем тІа баьхча моарштаьчн кьингаштен меттеН станокаш тІа болх бе дІаэтта ей кІалмах.

ТІема техникех поаьгІІа пайда ийр шоаштта хоалгІа хьаьвкъаьр Советски тІемашта, лаккхера политически салкотам болаш, дисциплина чІоагІа гоІеш, турпале хилар уж тІема шеРацца. ТІом тІа церна карриГІаьнна раш баьхьн доаеш 5 миллион совгІа ордена 7,5 миллион медали аннай царна. 11 эзарзна гергга наградаш тІаммай доакъоштен соединенностан. 11,5 эзарнеІ а дукхагІа Советски Союзе партизанашкен Советски Союза Турпал яьа цІи аннай. Царна юкъе ба мехка тайп-тайперча 100 ньамех нах. Историе"шийла" тІедилле ГІулакх сийлаьнна кечаьнаьр Октябрь керахкечийтер поредеча Эскаро.

Дай-мехна хьалхашкера шоай дехкар кхеІаьдеш ужа хилараш, пергІа ГІулакха тешшаш хилараш, чІоагІа патриотизм йолаш ужа хилараш дуьзьеденна а цо хьаьпадоаьхьан а дар фронте а тІупа а советски ньаьга а ерригача культурин гонаьх, адаьмий къьхьаьмо хьа мел дьаьнх пайда эша торо пурГІоле гІулакх шоаш да пІергІаьн доллга хайна, дегаьшш кхеІаьдо, ІІаргаьйна дукхагІа баьхьн ийзийн хьаьрийн а дукхагІа ІІаьлкъ цІаьккха а эшаргдаьн, яхаш, хьалхе а Ленина гуьн хиннар кхы цІаьккха а бекъдир тІемо.

Фашизм эша а яь, вай калкъ а цун Герзашцарча Низаьш а дерригдуьнн-оперчоьнкъ котаолнгІа доаладаьр ер дерригача калкъо хьаьвнаьккашца поаттабеча иьоьсамна дегаьш урауттаьдаеш а из кьоьсам Советски Союзе а хинна Коммунистически парти. Цо цхьана вІашаГІехьера фронто а тІупо а деш мел дер, из дерриг а дерзаьде а хоаш ІІаьрзаьдир меастагІа воаьвзаьра. Советски вІалла боарам бовацш чІоагІа тешш партех, цар гергало хеттий партеца, из кхаьйкеча тІема а кхьььгІема а подвигаш йора цер. ТІом лаьттаьна ІІаьнцкъам хьоаде а ехьбаьлеча меттаьха тоха еаа».

Пемашта хоа из луш шоаш безгаьлыча меттиг дІакхьаьчар ераш. Ора цхьа оагІув говрашт атта хьаьтІайоаьлаургбоаьлаш лестаеш яр. Іалхо хьажжІий кхаш далар. «ГІар йоаьх ІІаьнцкъ вай атакеа», — аьлар Хамхоева.

Іаьттаьлхийлаьр, аьхар хьаьлелехийгар товраш, лейтенант массарел хьаьхха вар. Пемашта лошиий хоабелаш, дов де бедаьлеаеш ужа. Бакъда из дов пар аьттув. Іаьрбоблаш пемашта. ЭгІара хьаьхха дов доллаьнемцо техача тІера корта тІа а баьхйта пежар. Кхеравбена байзар гитлеровцаш. Бакъда ужа мелла сиз уде а, вайчар товраш тІехьакхувна пагна. Латтача товраша хьажжІий гІаламаш а немций а цхьаьтарга ІІаьгбора. Іхьаьбаргна автоматаш іо кхайса, кулгаш урагІъхийтар. Іо ІІаьрзаьнна ІІаьрзаьнна ІІаьрзаьнна

ЗОВНЕ ЕК ИРИСТОНА ОАЗАШ!

Нохч-ГIалгIайче—Къилбаседа-ХIирий литератураи искусстваи кIира

ВЕЖАРИЙ ВIАШАГIКХЕТАР

6-ча мая Къилбаседа-ХIирий АССР-ре хьаьший тIаьщаш бо ший республикера кхаьгаргмо©. Орджоникидзера Гроозе боагIаьчча тхаьр массаналхьа гуш за хьалхатера транспаранташ. «Марша доагIалла Къилбаседа -ХIирий республикера тха вежарий», «ГIоагI а лодда, масела даха а дохадда Нохч-ПIалгIайчен ХIирийчеи кхаьгаргмошта юкъера доттагIалла».

Iуйрийна итт сахьат даьлча вежарат долча шин республика доаьхьо тIа боагIа вай республикера литератураи искусствеи деятелаи, партийнаи советскеи болхлой, Наьсарен, Суиженскеи районашкара эзараш кхаьгаргмой. Массаза а деган айдина ца.

Луккха ца гонш шин республикай доаьхьо тIа ноах Нохч-ПIалгIай республикее дIаьлъош долча хIирий литератураи искусствеи кIирана юкъе дакъа лоацаш бараш тIаьболча машинний колонна. Вежараша санна кулгаш луьш, вIаший мархIа бетталу шин республикашкара доттагIий. Уьхаза кхьыта хьагуш я хьалхьашта юкъарча Ленинскеи доттагIаьла кочий, ерриг, хIирий, ПIалгIай, нохчий халхьашта юкъерча вежарала вIоаьхо.

ХIирийчен викалешка дIайха моаршал хоатташ кхьмалаш ду КПСС Нохч-ПIалгIай обкома секретара Х. Х. Бокова, Суиженскеи районо «Пойеда» колхоза председателла Социалистическеи къахьегама турпалхо Бараховеаг. Ламкас. — Ад дагтара дIайха моаршал хоатт шуга Наьсарен районерча къахьегамхошкара. Ховлда шоана, массала а тха наIаранаи деганн шоашта дийла долга. Бараховеаси Емельяновен Нохч-ПIалгIайчен тухах «сиськалах хьтеабу хьаьший.

Ше жоп луш къамаьл деи шоаш ишта бIайаха безамца тIаьшарах республикерча къахьегамхошта чIоагIа баркал. аьлар КПСС ХIирий обкома секретара А. Г. Кучнева.

— Доаман чхара санна чIоагIа да, — ноах Кучнева Нохч-ПIалгIайчеи ХIирийчеи къахьегамхошта юкъера доттагIал. Из доттагIал тахан хоттаелладаш, бIаьш шераш да из хьадоагIа. Оаха чIоаш хьоашала даьхьарашо дархIаьц шин республике, тхо тхоай вежарий, йийжарий болча даьхьал.

Хьхазара доллалу хIирий доттагIий тIаьнар. Цьаттаарчка болкхача безамца дIаьлъу из республика столице кхаччалца. БIаьш кхьгаргмой ба Ачхой-Мартановскеи районе хьаьшашта накхабаьлкха. Районерча пионераша дIайха моаршал хоатт хьаьшаника. Уьхаза ба парте райкома хьалхарча секретара В. Русин, Б. Чагаев, райисполкома председатель А. Батыжев.

— ХIара зрина къахьегама коталонаш йоахаш хьаболаГ тха районера къахьегамхой, — аьлар парте райкома хьалхарча секретара В. Ф. Русина. — Къахьегам безаш санна хьаьший а боза нарна. Цудуьхь пар лаьрхIаи шоай шунах да ххетийташ хьаьший шоай района доаьхьо тIех ца балийта.

СССР-а хьалха артиста В. Тхапсаевна устагIан кортеи чхьаГара муIи лу нов. Русина.

Ше жоп луш даьча къамаьлца Ачхой-Мартановскеи районерча а, ерригача республикерча а къахьегамхошта даггара баркал оал Къилбаседа-ХIирий АССР-а культура министра нов. С. Уьжегова.

Хоаш я лекташ йоца пионерскеи горкаш. Районерча пионераша сийлеи пионерадла дIаьлъ Къилбаседа-ХIирий республикера хьаьший. ХIаране юхьа тIа гуш да велар, гIоаьвалар. Массане бе доаьхь бIаьстан аьлаш.

Берригача наькъ тIа хIара юрта хьаьшаштa накхабаьлкха наькъа бIоаьхалла латташ гу пионерашо. Цу шоай эвнерча оаьлацца моаршал хетт цар хьаьшашка, цар машинаш ку керда аьлаш кхувс.

Юха а аьлаш, юха а гIоьбалар. Гроозе чуккоаччача хьаьшашта накхабаьлкхача пионераша соцаю машиннай колонна. Уж ба хьаьшашта шоаш гIадбаха хилар дIаьлюкха, царга моаршал хатта баьхка Гроозенерча школашкара пионерашо. Пионераша дуьш хIирий хьалха литература а искусство а шоашта деаьш хиларах, довзаш хиларах.

Пионераша даггара баркал оал Къилбаседа-ХIирий писателий Союза правление председателла Цагараев Максима.

Къаманта юкъерча доттагIала доаьзал, чIоагIо хьаьхьокха цIей хилар хIирийчен хьаьший вай республике баьхкача денах. Цо лела гIоьг енай вай республика масса юрташкарча, гордашкарча къахьегамхошта.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Къилбаседа Кавказе меттел цул гаьина арахьа цIи хеза я халкъа хьалхара Къилбаседа-ХIирий ансамбль. СУРТА ТIА: ансамбль хьалхарий группа хIирий вальс гойташ я.

Шоай хьалхара концерт денна баьхнаб халкъа хьалхара Къилбаседа - ХIирий ансамбля, республика паччахьалкхен филармоне, къаман театра, республика динагIийлча самодеятельни коллективаи артисташ. Цхьабаннда, ун сцена тIара дIабахийташ зрителаша. Массе оагIорахьара хьахоза барнаьлаш, бIаргагу зизай кIорапаш—из да хьаьший гор гIоздовнихаш. Н. Нобиашвили сурташ.

ДОТТАГIЛЕН КОНЦЕРТ

Шоай эгтара бочагIа бола хьаьший санна чIоагIа безаме тIаьшйар гроозенцана вай республике Къилбаседа- ХIирийчен литератураи искусствеи кIира дIадаьла даьхка виналаш.

Эгтара хьалхара концерт дIаЛодаладелхьа Лермонтова цIерагIча театре гуллу IаьлымагIе дукха нах. Уьхаза ба Гроозе меттаьлхьта чакхдоахараш, химикаш, республика районашкара даьхка юртбоахама къахьегамхой, литератураи искусствеи виналаш, студенташ.

Президиуме ба КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома секретарь нов. Кучнев, Къилбаседа-ХIирий АССР Министрий Совета председателла заместитель нов. Гаппаев, КПСС обкома отдела заведующи нов. Тотров, республика культура министр нов. Ужегов, просвещение министр нов. Галлазов, писателаш, артисташ, художественни коллективаш кулгалхой, фусам-даьй.

Безача хьаьшашка дег тIара моаршал а хоатташ кхамаьл дIо КПСС Нохч-ПIалгIай обкома секретара нов. Бокова. Вежарашка йоца вай шин республика литератураи искусствеи виналаш вIашагIбеттабеллаьрах, царна юкъера доттагIаьн бувзамаш чIоагIдарах а дегIаькхулларах а дохкха бержат доалийта белгалдаьккхар ца.

Советски Iаьдала шерашка ХIирийчех дегIаьна промышленность, юрта боахах, искусство йоца республика хиннай. Октября шовзткъеи IIтт шу дизара сийна яьржача ядье оаи доаьдча толамаша дог гIоздоах тха республика къахьегамхой а, аьлар нов. Бокова. Нохч-ПIалгIайчен къахьегамхошта чIоагIа дика дег шуи литератураи искусствеи деятелашца бержате болх беш хилар.

Къилбаседа - ХIирийче тха республика литератураи искусствеи кIира дIаьхьоча хана-оаи еаьлъ, чIоагIа сий дьа тIаийцар Нохч-ПIалгIайчен творчески коллективаш, писателаш, художникаш. Иттаннан, таьаи тха республике оттаьча наха що а тIаьщардла эгтара безагIа, хьаштдолашагIа бола вежарий санна.

КПСС Нохч-ПIалгIай обкома, республика Лаккхьеьарча Совета Президиума, Министрий Совета цIерагIа вайнга дIаьхьо дела Къилбаседа-ХIирийчен литератураи искусствеи кIира хьадийлар нов. Бокова.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома секретара нов. Кучнева Нохч-ПIалгIайчен лаьтта шоаш ишта безаме тIаьщарах ХIирий халкъа а кIира Iаьхьоча доаьхьашхой а цIерагIа бархал аьлар вай республика къахьегамхошта. Вай халкъашта юкъера доттагIал дохардоацаш а лаьм хургдолаш а да, аьлар цо.

КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома, республика Лаккхьарча Совета Президиума, Министрий Совета цIерагIа вай республика къахьегамхошка дайта моаршал хоатта адрес ду нов. Кучнева,

...Цул тIехьагIа дIаьлаьлу Къилбаседа - ХIирийчен искусствеи мастераш оттадаь дохкха а сакъердаме а концерт. Из хьадийлар «Са илли Иристон» яха илли даьхьхача Орджоникидзеевскеи музыкальни - педагогически хора. Зале багIаьрна дIаьхьадь тIоаьрш а летташ тIаийцар «Симж» яха хIирий халкъа халхаш.

Цу саразьа Къилбаседа-ХIирий АССР заслуженни артиста Д. Темирляева ансамбле дир ПIалгIай, нохчий, азербайджанскеи, аджарскеи халхараш.

ДоттагIлен концерте В. Шекспира «Отелло» яхача трагеле кхоаГIча акта даьхьа гойтар В. Тхапсаева, Е. Туменовас, Т. Карпенас, М. Пазикова. Зрителашта къаьстта чIоагIа еаьлар Отелло роль доаьхьа СССР халкъ артиста В. Тхапсаева тамашийна искусство.

Вай вежараша-доаьхьоша оттадьча цу сакъерламерча концерте дIаьхьа а хьаьхьехар Къилбаседа - ХIирийчен искусство чIоагIа дегIаьнинга. ПIаьдуьгаи зар хьаьший программа дика оттаьв хилар, литературен бларчча творчески коллективашен йоккха сценическеи культура гойташ а темпераментно концерт чакхдаьккхар.

Нохч - ПIалгIайчен къахьегамхошта хьы а чIоагIа дедаьлар хIирий кадай халхараш, зовше аьнарашо.

М. МУСИЕВ.

СУРТА ТIА: Отелло — В. Тхапсаев, Яго — М. Цаликов.

КIИРАН ДНЕВНИК

ЯЛХЛАГIА МАЙ. ХЬАЛХАРА ДИ. Цхьа ший тайпара балгаташ дIаьлаш дера из Нохч - ПIалгIайчен ХIирийна. Уьхаза Iуйрийна шоай доттагIий — Къилбаседа - ХIирий АССР-а искусствеи литератураи виналаш тIаьщаш хилар вай республика къахьегамхой. Саррахьа М. Ю. Лермонтова цIерагIча драматически театре торжественно хьадийлйар кIира. Цига ХIирийчен искусства говзанчаша концерт делар. Цу дийнахьа республикански халкъа творчества ЦIен зале Къилбаседа - ХIирий художественний дикагIийолча произведеней выставка а хьайийлар.

ВОРХIЛАГIА МАЙ. ШОЛЛАГIА ДИ. В. И. Ленина цIерагIара майда Iурра денз нахах хьайийзза я. Уьхаза Къилбаседа-ХIирий писателий дикагIийола произведеней я йохкаш. Хьаьта шийна эшшаш дола книжкаийцачун аьлаштIехьдоал писателагара автограф эца.

Сайрийна пхи сахьат даьлча А. П. Чехова цIерагIча республиканскеи библиотеке Къилбаседа-ХIирий писателий вай читателашца эггара хьалхара вIашагIнхетар хилар. Цигара йистебаьлча телевидение гIолла шоай выступленеш еш хилар уж. Хьаьта цу ханна М. Ю. Лермонтова цIерагIча театра а. Делендика «Вызов богам» яха спектакль гойташ хиларо эрсий драма Къилбаседа-ХIирий театра творчески коллектив.

Цу дийнахьа Червленная яхача станица юьхьгаьмхой халкъа халхара Къилбаседа - ХIирий ансамбла коллектив тIаьщаш хилар.

БАРХIЛАГIА МАЙ. ХЬОАЛАГIА ДИ. Iурра а сарахьа а М. Ю. Лермонтова цIерагIча республиканскеи драматически театре А. Делендика «Вызов богам» яха спектакль гойтар вай зрителашта эрсий драма Къилбаседа - ХIирий театра артиста. Хьаьта цу дийнахьа сарраьхьа шоай районни культура цIагIа халкъа халхара Къилбаседа - ХIирий ансамбла концертагра хьаьвеш хилар наурцаш. Урус - Мартано дешаьрашца вIашагI а кхийтта царна шоай произведенеш йийшар ХIирийчен писателаша.

ХАЛХАР—КЪАМАН ДОГ

Оалаш да, боьхонца халкъа творчество ше хиларах тарва, халхара къамаьл дог, цул история, вазара дегIаьрна гIуьллоьхх аьзе. Из уйла нийса хилар къаьгга баьклу хIирий халхареи пIлейи искусство дегIаьхьа наькъо. Къаьстта шоношай маьлн делаш да халкъо ахелла денаьлера «Наьрий халхара» фенда гIайтта белхаш санна кIаьлеи тайжан дола «Нуьхалий халхара». Ма чIоагIа деаьлми пIена-халкъа импровизаций тIоаьц дуккхача наха цхьана деш дела «Чоцена» халхар дечар.

БIаь шерашка халкъо ахелла лиГкагIар хапон тIехьенашен шаьр а деш, вай хапара элементаш юкъе а дуьхьаьл общества ваьлле чуоагIа. Цу тайпара халкъа творчества жовзаьраш да хIирий халхараш. Уж довзардоацаш доалаш тоаьлнаш Сайлахь-боккхача Октябраь тIехьагIа. Керда культура, керда искусство, керда литература делар хIирашта Советски Iаьдало. Iаьлымате чIоагIа дегIаьнай художественни самодеятельность. 1938-ча шера 13-ча октябре, ергIанара хьажар чакхдьаьнначул тIехьагIа, комиссе белгалбаьхача дикагIа болчарех вIашагIьеллар Къилбаседа-ХIирий паччахьалкхен иллейи халхарейн ансамбль. Коммунистически парте хьаькъаьлера кьамий нохчийнах даьлна кхы цхьаьлка а белгат да из.

Цу хана дена 29 шу даьннад. Творчески вазарах тIаьнг даьнна хьалдиза кIиннаг уж шераш. Искусство хьаьт хиларца рудникашара, колхозний клашкара, заводий цехашкара тIаьнахча наьх профессиональни искусства гIсьлIийнарах вдрегIийора. Ансамбла хьалхарча кулгалхочо Т. Кокойте, Г. Гурджибекова, ишта кхьчар дукхача хана чIоагIа къаьлгаьрах ансамбла дуккхача доаькъашхоеч боьхонца бола сцена говзанчаьн хилар, хIаьта коллектив Къилбаседа-ХIирий республика къахьегамхошта пашла мо ешаьлар. Цул тIехьагIа ергIача Советски Союзе гIолла а гастроллаш е йьлар из.

ХIирий хореографи интенсивнеГа дегIаьхийтар дуьхьа а, хIаьта ишта из дукхагIа IайобазийтаР дуьхьа а Iаьхаьхаьхьаьхьаьхь

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ БАЙНАРАШ ДАГАЛОАТТАБЕ

Тха мехкаьлыта гоpех Малгlабик ший истори лоаран е, лухкха лиха а бераме а тракинеш я цун. Хьалхарча пятилеткашка хьахкийгача цу кхонаца города гитлеровий бокха пиш дlаэттар Сийлахь - бокхча Даьхен тlом лаьттача шеронех. Малгlабикан Гоеран мехгlаьта карадерзаре Гоеран молстагlа. Бакъда пхьа гlаьнан мехкаьлыта кхачийтаннар фашисташка вай аскаро.

Захватчикашн тlехьашка баьхьачу тlехьагlа чехка ихаметтаэттийр тlемо бохаьл хинна симанжинан, мехкаьлыта хаькка лоаьдер малгlабикхьона, цунна фашизм - эшарна гlулакка юкъе дожкка лакъа а лоашен.

Гlулакка дегlа а енай, хоз а еннай тха гоpех тlех хьаьрча шерашка. Даькка дукхагlа довжкх «Ловжкр лоцкеш» мехкаьлыттаца - Боагlа гаан. Хlанна Малгlабика мехкаьлыттаехьа Кьилбседа Кавказе Йочна молдагlча мехкаьлыта промыслонан управление доаккхачуг - дукхагlа мехкаьлыта довжкх.

Массехи ди хьалха Малгlабикс бохкка кхаьн бера. Уьх шера хьалхарча квартална агроном Ерригсомоин яхьа хьалхара моттиг лаьхкийй Малгlабикна мехкаьлыттахоца. Уьх тlехьарча шин шера хlанз лиалагlа довжкх цар из моттиг, из бахьан хоалош мехкаьлыттан гlаьн бохкчача Министерстван профсоюза ПК-ан каран кара тела Ше байраьх еннай лаьрна. Ца йоккха кочало я! Из кетаьр ховаьхчеч довжка лиьна лаьмнаш хьа комсомольашкан багиргхошен. Цар лаькка айъх лаьхьу шоай лаьшкарен дь - хьалькарен хьанйца сий лоьра эстафета. Гражданскин тlем тlем Сийлахь-бокхачу Даькен тlем тlем ший мохк лорабаьрий, пятилеткашн аттанца чаккхьаьрий эстафета.

Цхьаькха а вицвеннавац, цхьаькх а дицденнадац яхача девнаш лаьхьу тха гоpеле довжкина комендовке бекгтокаме ардлин кхоаьчашвен еннача кlоанча турпала пионерарвечина Мехкаьнера Волгlе кашта. Школьникашца лукхха чlоагlга мах бола свеженин информацийн лехай немецкин подразделенеш даьхчача моттигех лаьна. Цу аламигача турпала денат лоца гlулаьхх хьокъан телаш да пионерашен школьникашца.

Пионерашен дешархойн хьеж гоpа 36-ча участке довга бlухой вежарий кшимашка а. Хlанз, баьхьан лелоцка кьаьстта дукха знаьдн хуо бlухой обелиска хьалхьашка. Уьхаьа пионерашца Лаййлу бераш, комсомолера Лаййлуна кагирхошта билеташ Jаттел, турпалгlий заьй гlулакка тешаме хургболаш дуе бутъ.

Малгlабик дорьаьрий гlулаьхех йоца музей хьаьн бокхка болх бакъ № 6 йолча школа пионерашца. Даьхачча шера школе ше хьалхина 30 шу дизар лелаьча хана цига балькхар цхьан хана ду школе дешш хина Сийлахь - бокхчуна Даькен тlем тlа даькъа лоаьдан хинна. Цар берий музейна елар ну хьаьн шоай хинна бlухочун коч, документаш, сурташ, кхыйола тlема решения. Берашца воаьхина будаьм лоаттабу Малгlабикс ше лоьхо тlом беш хинна. Мехка массе а мlишгера письмоан уьх Хlанз а дlаьдьмаьдан тlемо лаьттан тlа кита мчаш — цхьан хана Даьке дораеш молстагlчунна кхьаьн тlом беш лаьттарий оковзш, бlухой кlеанан, шуьйрий лоцкан, кьаьнаш кораьзагlа. Даькъ а дукха а мехкаьл лечий тlаьна ера хьа комсомольскийн мехкаьлыта промыслца, комсомольца. Хlанз шоай тlема а кхаьхьараш а сийлен уголок еш ба ух. Иштта уголокаш о города кхыча промышленин предприятий комсомольцана а.

Дукха походаш яьй районна школай - комсомольцашца, пионерашца, школьникашца. Темен кхаьхьаренан мотттигашца походаш экскурсеш яьй города цхьаьлагlа, кхоаллагlа, яхлагlа школай, № 4 йолча школаьнгlерта дешархойца. Города ергlачна школашца екхий вай хьалха тlемен кхаьхьаренан уголоваш а цlеннаш а...

Дукха экспонаташ, корадаь историческин хlаманаш, дlаьхьаьна хаьнарна кхьийна решиьвкан чуйолаш я № 4 йолча школа дешархойца йиалла музей. Уьхаьа вlашагllеттагу школьникаш Сийлахь - бокхчуна Даькен тlем тlа даькъа лоаьдан хинхьаьнна, кхаьхьаьнна ветераншца, производстве хьалха литтаьрца, тайп-тайпара гlайрсаш ю.

Кlезнта кхаьхьайгlаьн цу гlулаьхца цу школен исторе преподаватель Валентин Георгиевич Кухарова, кхоаьна тlехьенна патриотически кхетам цу. Пуш инициативаш бераш хьаьхьаьр «Йочх - Малгlайне советий Іаьлаь. Советий Іаьлаь бахьан лоаттабаь кхоьсан. Г. Ахрин, Н. Гlалгlа, А. Шерийпов» яха стенд. Бераш вlашагlкийгга хилар Граждански тlемна ужье даькъа лоаьдан хинхьаьнца Н. Энгеневца, Н. Шашкоца.

Цу школа бераш хьеж сийлахь-бокхча тlом латтаьчча хана комендовке бекгтокаме ардлин кхоаьчашвен еннача кlоанча турпала пионерарвечина Мехкаьнера Волгlе кашта. Школьникашца лукхха чlоагlга мах бола свеженин информацийн лехай немецкин подразделенеш даьхчача мотттигех лаьна. Цу аламигача турпала денат лоца гlулаьхх хьокъан телаш да пионерашен школьникашца.

Пионерашен дешархойн хьеж гоpа 36-ча участке довга бlухой вежарий кшимашка а. Хlанз, баьхьан лелоцка кьаьстта дукха знаьдн хуо бlухой обелиска хьалхьашка. Уьхаьа пионерашца Лаййлу бераш, комсомолера Лаййлуна кагирхошта билеташ Jаттел, турпалгlий заьй гlулаьхца тешаме хургболаш дуе бутъ.

Малгlабик дорьаьрий гlулаьхех йоца музей хьаьн бокхка болх бакъ № 6 йолча школа пионерашца. Даьхачча шера школе ше хьалхина 30 шу дизар лелаьча хана цига балькхар цхьан хана ду школе дешш хина Сийлахь - бокхчуна Даькен тlем тlа даькъа лоаьдан хинхьаьнна. Цар берий музейна елар ну хьаьн шоай хинна бlухочун коч, документаш, сурташ, кхыйола тlема решения. Берашца воаьхина будаьм лоаттабу Малгlабикс ше лоьхо тlом беш хинхьаьнца. Мехка массе а мlишгера письмоан уьх

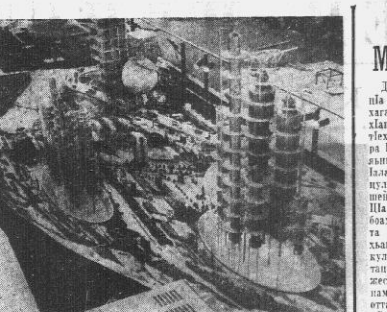

МОНРЕАЛЬ. «ЭКСПО-67» яха дерригдучен выставка. СУРТА ТlА: ирекинга установкагара яьнна искусственни белоха заводагга иэхьччалца йолча «Ионкхача химе» комплекса макет-диорама советскин павильона экспонатех цаI я.

ЮРТА ЯХАШ Я ХЬЕХАРХО...

Шийна эгтарг дукхагlа безар дикагlа булургбер а хьехархочун болх хилар кхета а дан яхар из педагогически институте деш. Бера хана дина гора цунна наьх iалъмате доккха бериат деанат профессии из хилар — цхьа лел кьихьа хь школашка бераша хьехеш яьхха бер цун дан мане. Дукхха эз хьалха школера дийша а баьнна дlабахарца а хlанз духьашца школе деша дlаьнна а шийна дан-наьна мел чlоагlа сий дора а, хlаьта цу берех мехка а хlинца а наьна а бергбоаш. коммунистически кхетам а болеш дина яьх хьалхьабгра цер мел дукха хьехьегар а эзанна йолча хена дезо бlергагора цунна. Дика хоара цунна хьехархочун болх хела болга, цхьа-бакъда, аттагlа боа ниьх пята ца е хьомаш, цо чlоагlга хьалъацер ший дан наьнн ниьх.

Из деша яьгlча школерча хьехархоша а мокхдолаш дир цунна профессии харкна. Из берашца чlоагlа тlера хилар эийца цар. Юхьанца октябргташца болх баш хилар из. хlаьта тlехьагlа, лаьхьхьарча классашца дlачулъча дина. юкъерча школера дийша яллаеш — пионерашца болх баш хилар, отряда воагlи йолаш а дружина совете председатель йолеш а. Массагlа дир цу цу хана берашца юкъе доттагlаш, коллективанан чlоагlъеш, царкн коэ гlулаьхкан iомадеш! Цу хана берашца торседенна хьоашаа хlинз, уьх берашъ хьалхийн-а хьдиэз да. Цергара кастнеста кхьаьташ уз, вочоа а дикачоа а цунца дегабуьл...

Тlехьарга а, 1965-ча шера Шахтинск педагогически институтера дийша яьлар Лариса Александровна Шевелева. Йочх - Малгlай республикан Министерстванан чlоагlъеш, царкн коэ гlулаьхкан iомадеш! Цу хана берашца торседенна хьоашаа хlинз, уьх берашъ хьалхийн-а хьдиэз да. Цергара кастнеста кхьаьташ уз, вочоа а дикачоа а цунца дегабуьл...

Тlехьарга а, 1965-ча шера Шахтинск педагогически институтера дийша яьлар Лариса Александровна Шевелева. Йочх - Малгlай республикан Министерстванан чlоагlъеш, царкн коэ гlулаьхкан iомадеш! Цу хана берашца юкъе доттагlаш, коллективнан чlоагlъеш, царкн коэ гlулаьхкан iомадеш! Цу хана берашца торседенна хьоашаа хlинз, уьх берашъ хьалхийн-а хьдиэз да. Цергара кастнеста кхьаьташ уз, вочоа а дикачоа а цунца дегабуьл...

Иштта эгтарг дукхагlа безар дикагlа булургбер а хьехархочун болх хилар кхета а дан яхар из педагогически институте деш. Бера хана дина гора цунна наьх iалъмате доккха бериат деанат профессии из хилар — цхьа лел кьихьа хь школашка бераша хьехеш яьхха бер цун дан мане. Дукхха эз хьалха школера дийша а баьнна дlабахарца а хlанз духьашца школе деша дlаьнна а шийна дан-наьна мел чlоагlа сий дора а, хlаьта цу берех мехка а хlинца а наьна а бергбоаш. коммунистически кхетам а болеш дина яьх хьалхьабгра цер мел дукха хьехьегар а эзанна йолча хена дезо бlергагора цунна. Дика хоара цунна хьехархочун болх хела болга, цхьа-бакъда, аттагlа боа ниьх пята ца е хьомаш, цо чlоагlга хьалъацер ший дан наьнн ниьх.

Из деша яьгlча школерча хьехархоша а мокхдолаш дир цунна профессии харкна. Из берашца чlоагlа тlера хилар эийца цар. Юхьанца октябргташца болх баш хилар из. хlаьта тlехьагlа, лаьхьхьарча классашца дlачулъча дина. юкъерча школера дийша яллаеш — пионерашца болх баш хилар, отряда воагlи йолаш а дружина совете председатель йолеш а. Массагlа дир цу